

Metsätalouden mahdollisuudet

Matti Kärkkäinen
emeritusprofessori, puuntuottaja

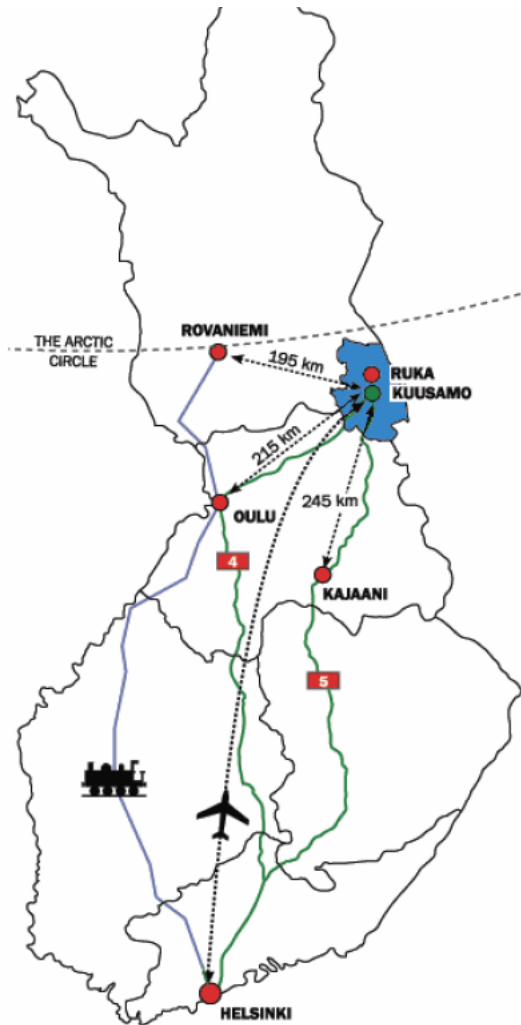
VILJO 2014 maa- ja metsätalousmessut
Kiuruvesi 24.–26.7.2014

Otetaanko hyvät vai huonot uutiset
ensin?

Huono uutinen 1

- Ei ole uskottavaa, että metsien aineettomien hyödykkeiden ("ekosysteemipalvelut") tuottaminen lisääsi lähivuosikymmeninä olennaisesti metsätalouden tuloja.
- Erilaisia hankkeita on paljon, kuten korvaukset kauniin maiseman säilyttämisestä, hiilen sidonta metsään, metsien terveysvaikutusten (rentouttavat kävelyt ja oleilut, hiljaisuuden kokeminen) myynti ym.

Esimerkki maiseman myynnistä Metlan tutkimuksen mukaan (2014)

Esimerkkikohde: Ruka-Kuusamon matkailualue

Merkittävä kotimainen ja kansainvälisesti tunnettu matkailualue ja hiihtokeskus:

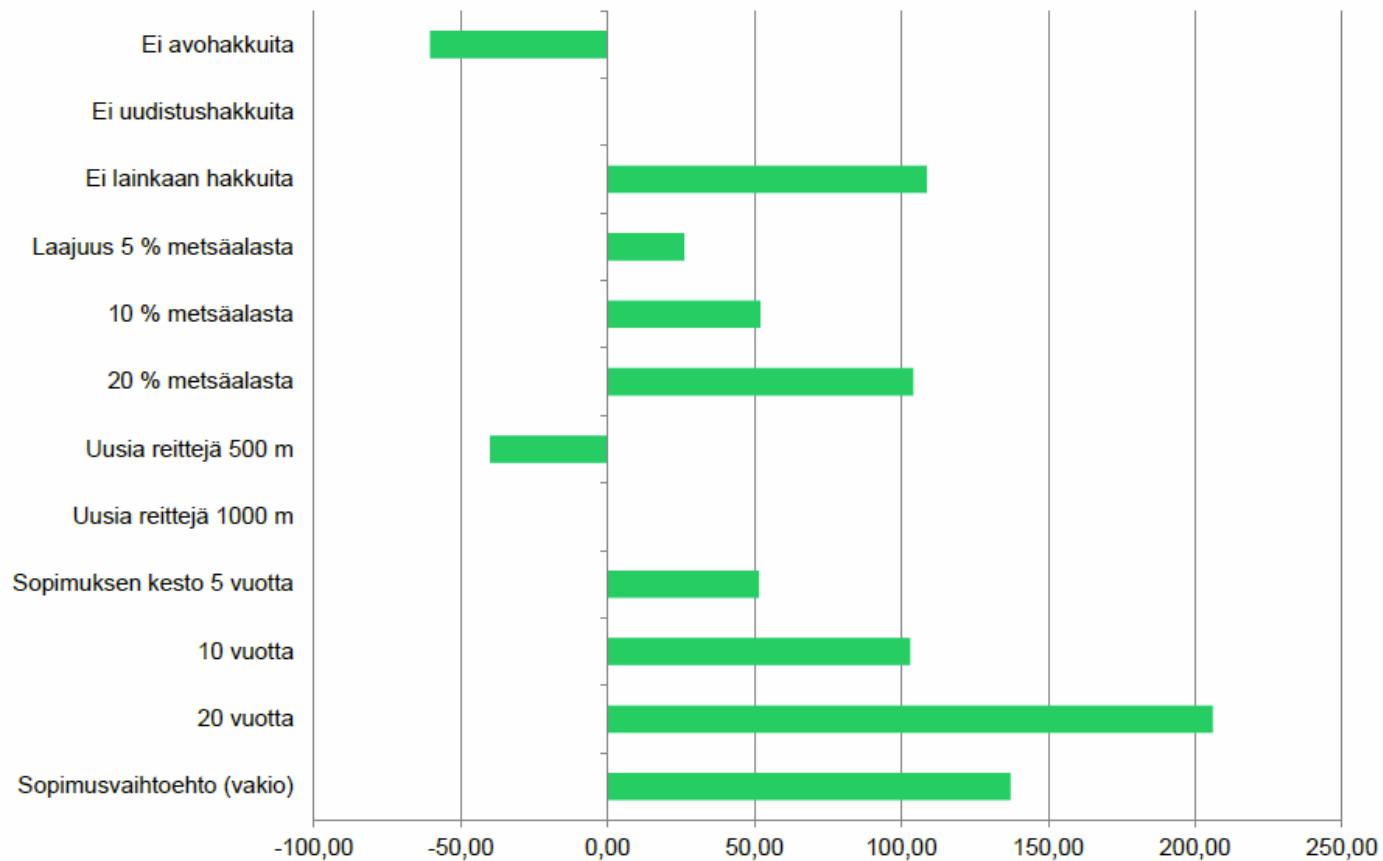
- noin 1 milj. kävijää vuosittain
- 440 000 rekisteröityä yöpymistä vuodessa
- 85 % metsistä yksityismaita

Tulokset Rukalta

- Viikon mittaisen oleskelun aikana matkailijat olisivat valmiita maksamaan keskimäärin 12 euroa miellyttävästä maisemasta tai 10 euroa monimuotoisuuden turvaamisesta.
- Maksuhalukkuus on vähäinen palvelujen vaatimaan pinta-alaan verrattuna.
- Matkailija on ahne ja saita: esimerkiksi ulkoilureittien väheneminen koetaan menetyksenä, mutta niiden lisäyksestä ei haluta maksaa.

Omistajien korvauspyynnot toista luokkaa

Korvauspyynnot sopimusehdoittain

Metsänomistajien korvauspyynnot €/ha/v
Matti Kärkkäinen 2014

Päätelmä Kiuruvedellä

- Kun Suomen parhaimmilla matkailualueilla aineettomien metsäpalvelujen näkymät ovat heikonpuoleiset, voi huoletti päätellä, ettei kiuruvetinen metsänomistaja pysty hyötymään taloudellisesti maisemastaan. Pyytäjiä voi löytyä, mutta ei maksajia.
- Matkailumaana Suomi joutuu kilpailemaan maiden kanssa, joissa sesonki on pitkä, aurinko paistaa ja hyönteiset ei kiusaa.

Jokamiehen oikeuden ongelma

- Aineettomien palveluiden myyntiin vaikuttaa se, mikä tulkinta annetaan jokamiehen oikeuksille.
- Lainsäädäntöä ei juuri ole, vaan kyseessä on perinteinen tapaoikeus.
- Säädöksinä on vain muutama maininta rikoslaissa, mitä ei ole tulkittava varkaudeksi, näpistykseksi tai hallinnan loukkaukseksi.

Esimerkki luonnonystävistä

(Lähde: Kiuruvesi-lehti 4.6.2003)

- Kiuruveden ja Iisalmen luonnonystävät tekivät valkovuokkoretken Pörsänmäkeen 22.5.2003. Alueella on 3,2 ha valkovuokkoesiintymä reliktinä 5000 vuoden takaa.
- Lapioin ja säkein varustautuneet luonnonystävät keräsivät valkovuokon juurakoita yksityismaalta satoja kiloja.
- Perustelu: kuuluu jokamiehen oikeuksiin!

Päätelmä

Jos ns. luonnonystävät suhtautuvat maanomistajan oikeuksiin tällaisella sosialisoivalla tavalla väitettyjä jokamiehen oikeuksia korostaen, millainen tuholainen lieneekään tavallinen pulliainen! Aineettomien palveluiden tuottamiselle ei jää paljoa tilaa.

Ympäristöministeriö kannattaa luontohyvän sosialisointia

- Kun lakeja ei juuri ole, YM on verkossa esittänyt omia tulkintojaan, mitä toisen maalla saa tehdä korvauksetta ja ilman lupaa.
- Pelkästään se, että ministeriön virkamies Pekka Tuunanen esittää verkossa omia tulkintojaan, on arveluttavaa. Yleensä vain riippumattomien oikeusistuimien ratkaisujen esittely voisi olla asiallista. Nyt on otettu valtaa, joka ei kuulu ympäristöministeriölle.

Esimerkkejä tulkinnoista 1

- Myös isomman tai pienemmän ryhmän harjoittama kaupallinen marjojen poiminta on jokamiehenoikeutta. Pihapiireillä ei ole "suojavaöhykettä", joka ulottuisi hallinnassa olevan alueen ulkopuolelle.
- Luonnontuotteiden kerääminen on jokamiehenoikeutta tarkoitukseen tai kansallisuuteen katsomatta. Myös ulkomaalaisilla on jokamiehenoikeus poimia marjoja ja sienä.
- Vähäisessä määrin voi ottaa myös kiviä, jos siitä ei ole vähäistä suurempaa haittaa.

Esimerkkejä tulkinnoista 2

- Jos talo on asumaton, se ei ole kenenkään koti ja siten siltä puuttuu kotirauhansuoja.
- Sillä, että toisen maalla toimitaan kaupallisella periaatteella tai muutoin järjestäytyneesti, ei ole merkitystä jokamiehenoikeuksien kannalta. Liiketoimintaa saa harjoittaa toisen maalla jokamiehenoikeudella, jos siitä ei aiheudu vähäistä suurempaa haittaa.

Esimerkkejä tulkinnoista 3

- Hevosella ratsastaminen on jokamiehenoikeutta mm. metsissä ja teillä. Ratsastusoikeus koskee myös yksityisiä teitä.
- Jokamiehenoikeuksien kannalta ei ole merkitystä, että toimintaa harjoitetaan kaupallisessa mielessä.
- Liikennemerkkin asettamiseen tulee olla kunnan lupa. Laittomat merkit ovat luonnonsuojelulain vastaisia eikä niitä tarvitse noudattaa.

Esimerkkejä tulkinnoista 4

- Koiravaljakolla ajaminen on jokamiehenoikeutta siinä missä muukin motorisoimaton liikkuminen.
- Kesantopellolla kävelystä ei aiheudu vähäistä suurempaa haittaa pellon käytölle; siten toiminnan voi perustaa jokamiehenoikeuksien varaan. Muutamaa makkaranpalaa ei havaitse kukaan muu kuin jälkien seuraamiseen opetettava kytketty koira: palasia saa siis laittaa vieraan maanomistajan pellolle.
- Pellolla voi liikkua talvella, koska se ei ole silloin tuotannossa eikä haittaakaan siitä yleensä seuraa.

Esimerkkejä tulkinnoista 5

- Ajoneuvossa saa yöpyä ja ajoneuvon saa pysäköidä maastoon tien välittömään läheisyyteen, jos turvallinen pysäköinti sitä edellyttää eikä siitä aiheudu alueen omistajalle tai haltijalle kohtuutonta haittaa.
- Muurahaisten munien kerääminen rinnastetaan tavallaan luonnonvaraisten marjojen, sienten ja muiden vastaavien luonnontuotteiden keräämiseen toisen maalta.

Arviointia YM:n kannasta

- Kun kyseessä on tapaoikeus, YM ei ole pätevä arvioimaan, mikä on vanhojen vakiintuneiden tapojen mukaista toimintaa.
- Jos väestö on eri mieltä tapaoikeudesta, ratkaisun antaa tuomioistuin, ei ministeriö.
- Joka tapauksessa ministeriön kanta vie pohjaa pois ajatukselta myydä metsien aineettomia palveluja. Miksi kukaan maksaisi, kun toisen metsiä voi käyttää liiketoimintaan jokamiehen oikeuteen vedoten?

Huono uutinen 2

- Lähivuosikymmeninä metsien raaka-aineesta ei valmisteta sellaisia uusia tuotteita, jotka lisääisivät olennaisesti metsänomistajan tuloja.
- Pääsyy on, että vaikka jollakin tuotteella olisi korkea puustamaksukyky, markkinoilla raaka-aineesta maksetaan vain sen verran kuin on pakko. Yrittäjät eivät ole tyhmiä.
- Uusien tuotteiden raaka-aineen hinta noudattaa korkeintaan kuitupuun hintaa.

Onko Suomi valmistusmaa?

- Puusta voidaan toki valmistaa muutakin kuin sellua ja paperia, esimerkiksi liimoja, muovinkaltaisia tuotteita ja jopa hajuvesiä ja arvokkaita lääkaineita.
- Olennaisesti kyse on siitä, että jos jotakin ainetta saadaan Suomen kolmesta pääpuulajista hiukan, maailmalta löytyy puulajeja, joista saman tuotteen saanto on kymmen-, sata- tai tuhatkertainen. Pelkkä kemiallinen mahdollisuus ei takaa sitä, että valmistus olisi Suomessa kannattavaa.

Insinöörin kokemus

- Jo yli sata vuotta on tiedetty, että puun ligniinistä voidaan valmistaa esimerkiksi leipomukseen tarvittavaa vanilliinia.
- Satavuotinen kokemus myös on, että puun sivutuotevirroista voidaan saada aikaan kaikkea muuta paitsi rahaa.
- Syitä ovat mm. rajallinen kysyntä ja suomalaista puuta halvemmat raaka-aineet.

Ksylitolin tarina

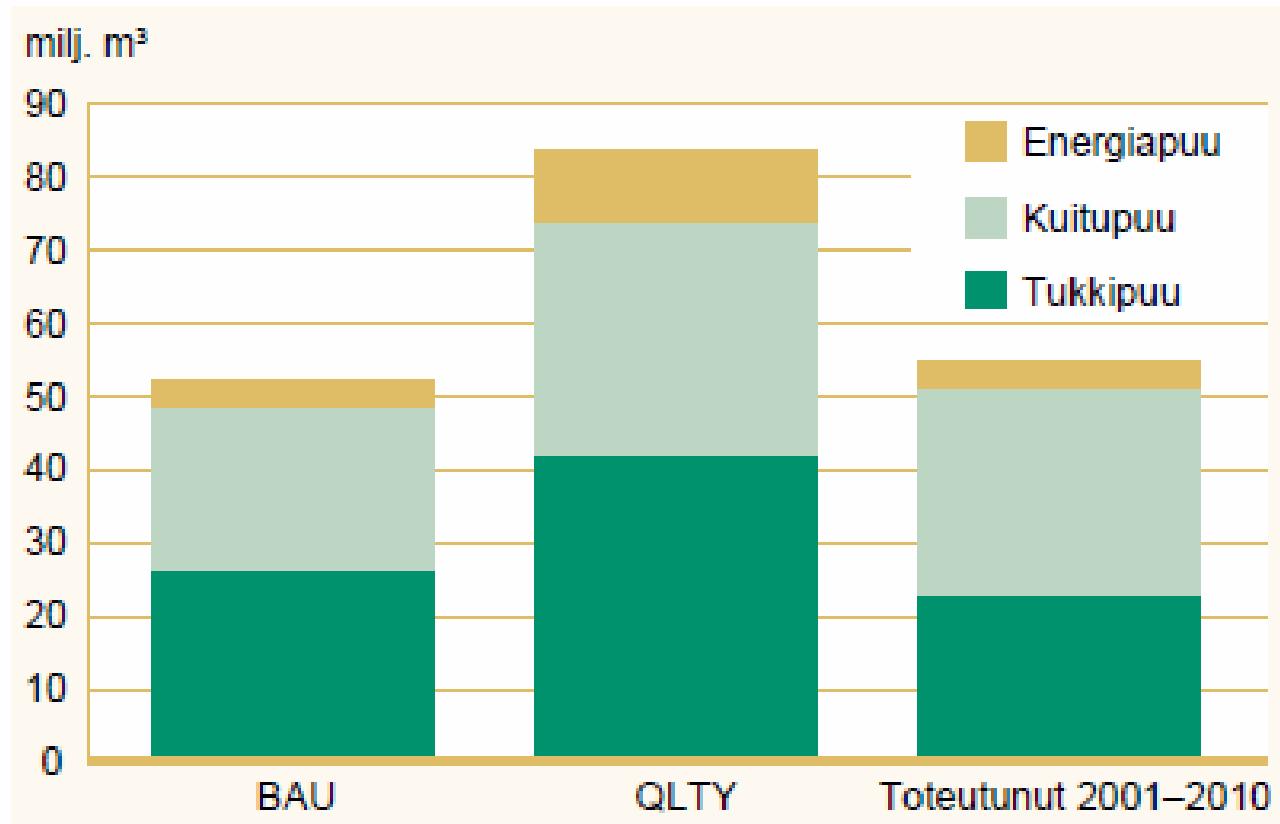
- Aluksi ksylitoli eli koivusokeri uutettiin koivuhakkeesta Kotkassa.
- Nykyisin Suomessa käytetty ksylitoli tulee Itävallasta, jossa se erotetaan viskoosisellutehtaan sivuvirrasta.
- Maailmanlaajuisesti raaka-aineena ovat mm. maatalousjätteet (mm. maissintähkän ydin). Maailmanmarkkinahinta on sen mukainen.

Entä hyvät uutiset?

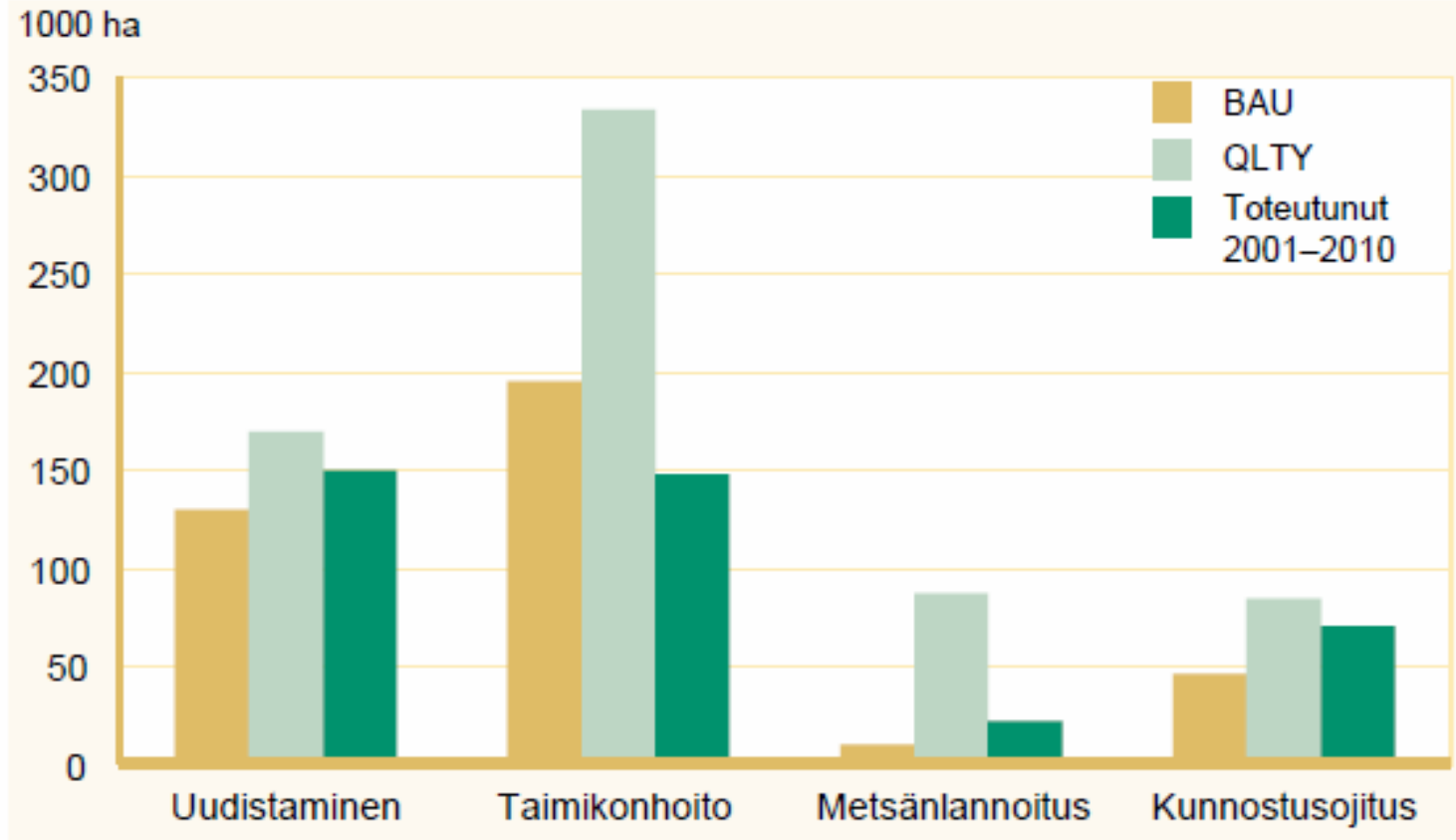
Entä hyvät uutiset?

- Niin pitkälle kun voidaan analyyttisin menetelmin arvioida, suomalaisesta puusta tehdyille tuotteille on vakaata kysyntää. Lähivuosikymmenien suurin kassavirta tulee edelleen sahatavarasta, vanerista ja sellusta.
- Hyviin odotuksiin nähden on hämmentävää, ettei perinteisen metsätalouden mahdollisuuksia käytetä täysin hyväksi – ei myöskään Kiuruvedellä.

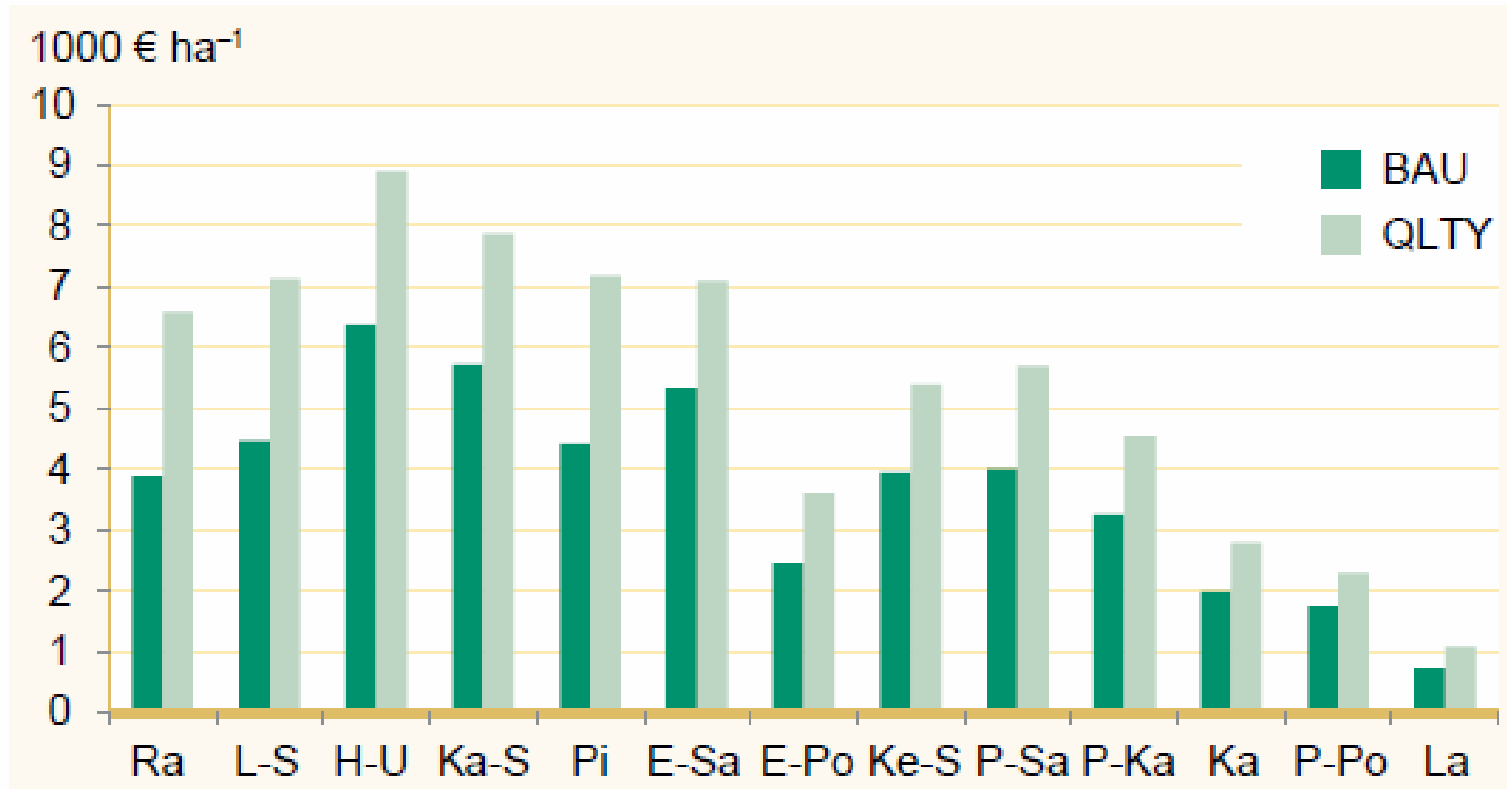
Metlan tutkimus 2013: hakkuukertymät

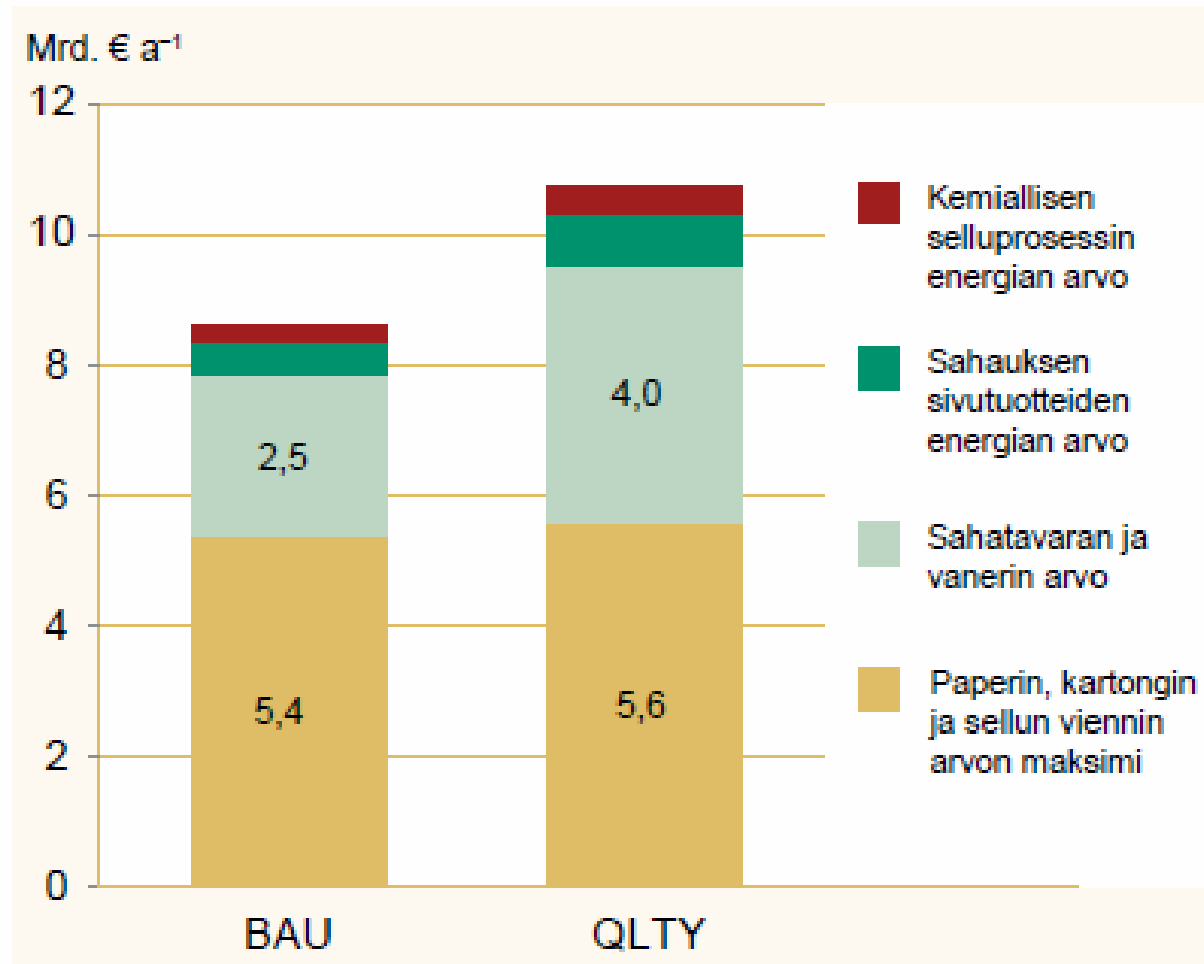
Metlan tutkimus 2013: toteutuspinta- alat

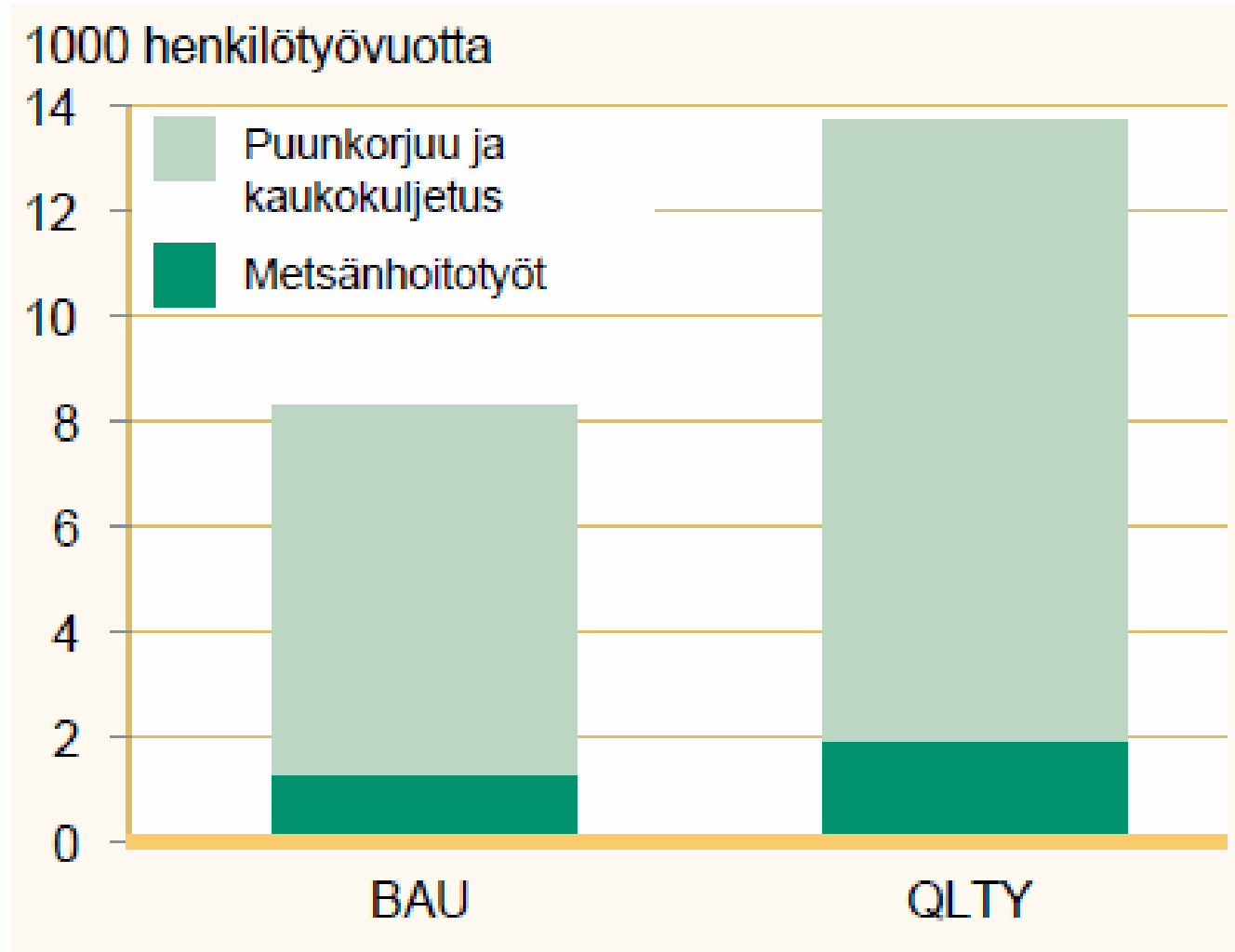
Metlan tutkimus 2013: nettotulojen nykyarvo 3 % korolla

Metlan tutkimus 2013: viennin arvo

Metlan tutkimus 2013: työllisyys

Resepti Kiuruveden metsätalouteen

- Parempi metsien uudistaminen.
- Hirvituhot kuriin: sopiva hirvikanta on 20 000, jolloin on mahdollista viljellä myös mäntyä ja rauduskoivua.
- Panostus taimikonhoitoon.
- Hakkuiden lisäys.
- Tehostetulla metsätaloudella enemmän nettotuloja!